

FN för CITY- 050214

Det ska bli FN:s stora år i år. Världsorganisationen fyller 60. Nya rapporter har just blivit klara, dels om hur FN bättre ska organiseras för att kunna möta tidens nya krav och säkerhetshot, dels om hur de så kallade millenniemålen för utveckling ska förverkligas. I Sverige har vi inlett firandet av 100-årsminnet av Dag Hammarskjölds födelse.

Att Sverige har en särskild känsla för FN är en sak. Hammarskjölds åtta år som generalsekretare 1953-1961 skapade bilden av ett FN när det är som bäst. Annars har FN det senaste årtiondet mest gjorts till åtlöje. Reglerat internationellt samarbete, "multilateralism", har blivit ett skällsord i världens enda supermakt. I FN pratas mycket, görs litet och små diktaturstater gör sig breda i värn av folkrättens skydd för den nationella suveräniteten. FN kunde inte ingripa mot folkmord i forna Jugoslavien och Rwanda. Det krävdes att USA och Nato tog saken i egna händer.

För Bushregeringen i USA blev måttet rågat när säkerhetsrådet och FN:s vapeninspektörer inte ville ge klartecken för ett angrepp mot Saddam Husseins Irak. Senast för ett par dagar sedan kom en strakt kritisk rapport om hur FN misskött det så kallade "olja för fred"-programmet under åren med sanktioner mot Saddams Irak.

Ändå är det inte bara svenskt önsketänkande, när det sägs att FN kommer att få sin chans i år. FN och särskilt säkerhetsrådet har gradvis återvunnit en roll i världspolitikens centrum. Säkerhetsrådet har i trängda lägen visat en oanad förmåga att utvidga folkrätten. Efter 11 september 2001 antogs snabbt en resolution där terrorattacker från lösa grupper likställdes med hot mot fred och säkerhet från stater. När FN och säkerhetsrådets blivit förbigånget, som vid Natoangreppet på Serbien 1999, eller körts över, som vid angreppet mot Saddams Irak 2003, har det åtminstone varje gång betraktats som något anmärkningsvärt och lett till hårda diplomatiska diskussioner.

Ska FN verkligen bli att räkna med krävs reformer. Förslag finns nu att utvidga säkerhetsrådet med mer eller mindre fasta platser för stater som Indien, Japan, Brasilien, Tyskland, Sydafrika. Vetorätten för de fem gamla stormakterna blir kvar men begränsas. FN:s medlemsstater åläggs att "skydda sina medborgare". Mot regimer som inte klarar det och bryter mot mänskliga rättigheter ska det internationella samfundet kunna ingripa enligt tydliga kriterier efter beslut i säkerhetsrådet. Vid sin sida ska säkerhetsrådet få en särskild kommission för fredsbyggande.

Också i Bush' USA växer efter de senaste årens erfarenheter insikten att en fungerande världsorganisation behövs. Om folkrätten mer ska skydda människors säkerhet än staters, krävs FN för att förhindra godtycke. Dag Hammarskjölds storhetsperiod som FN:s ledare utgör en förebild. Han var oväldig internationell ämbetsman och samtidigt djärv förnyare. När utvecklingen så krävde, vidgade han FN:s befogenheter och vågade ta strid.

ANDERS MELLBOURN